

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів»

м. К и ї в

Справа № 1-8/2011

12 липня 2011 року

№ 8-рп/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича — доповідача,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Кампа Володимира Михайловича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Стрижака Андрія Андрійовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI (Відомості Верховної Ради України, 2010 р., № 41-42, № 43, № 44-45, ст. 529).

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання 54 народних депутатів України.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 71 Закону України «Про Конституційний Суд України» є твердження суб'єкта права на конституційне подання про неконституційність окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Заслухавши суддю-доповідача Бринцева В. Д. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В :

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 54 народних депутати України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), окремі положення Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI (далі — Закон).

Народні депутати України вважають неконституційними положення Закону, а саме:

— частини першої статті 6, за яким, здійснюючи правосуддя, суди є незалежними від будь-якого незаконного впливу, та частини першої статті 47, яке передбачає, що суддя у своїй діяльності щодо здійснення правосуддя є незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання;

— частини другої статті 39, яким закріплено, на їхню думку, можливість судді Конституційного Суду України одночасно займати посаду судді Верховного Суду України;

— статті 51, в якому не визначено конституційно встановлених фахових вимог до кандидатів на посади суддів спеціалізованих судів;

— частини четвертої статті 53, яким передбачено можливість відрядження судді для роботи у Вищій раді юстиції, Вищій кваліфікаційній комісії суддів України;

— частини першої статті 65, пунктів 5, 6, 7 частини першої статті 66, статті 69, частини першої статті 70, пункту 1 частини першої статті 82, пункту 6 частини першої статті 91, абзацу четвертого пункту 1 розділу XII «Прикінцеві положення», які встановлюють необхідність проходження кандидатом на посаду судді спеціальної підготовки у Національній школі суддів України;

— частини першої статті 125, частини другої статті 127, якими визначено порядок обрання делегатів на з'їзд суддів України та обрання Ради суддів України з'їздом суддів України.

2. Свої позиції стосовно предмета конституційного подання висловили Президент України, Голова Верховної Ради України, Комітет Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, Верховний Суд України, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищий адміністративний суд України, Вищий господарський суд України, Вища рада юстиції, Рада суддів України, Рада суддів адміністративних судів України, Державна судова адміністрація України, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Міністерство юстиції України.

3. Конституційний Суд України, вирішуючи питання про відповідність Конституції України оспорюваних у конституційному поданні положень Закону, виходить з того, що Україна проголошена правовою державою, в якій закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй, права і свободи людини і громадянина захищаються судом (стаття 1, частина друга статті 8, частина перша статті 55 Основного Закону України).

Правосуддя в Україні здійснюється виключно судами, Конституція України гарантує незалежність суддів, вплив на суддів у будь-який спосіб забороняється, судді при здійсненні правосуддя незалежні і підкоряються лише закону, для вирішення питань внутрішньої діяльності судів діє суддівське самоврядування (частина перша статті 124, частини перша, друга статті 126, частина перша статті 129, частина друга статті 130 Конституції України).

Відповідно до пункту 14 частини першої статті 92 Основного Закону України виключно законами України встановлюються судоустрій, судочинство, статус суддів. Ці інститути включають порядок добору на суддівські посади, підготовку суддів та здійснення суддівського самоврядування.

Вказані конституційні положення є основою у вирішенні Конституційним Судом України питання щодо конституційності оспорюваних положень Закону.

3.1. Згідно з частиною першою статті 6 Закону суди, здійснюючи правосуддя, є незалежними від будь-якого незаконного впливу, а за частиною першою статті 47 суддя у своїй діяльності щодо здійснення правосуддя є незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання. На думку народних депутатів України, наведені положення допускають можливість законного втручання, впливу чи тиску у здійсненні суддею правосуддя, що суперечить статті 6, частині другій статті 8, частинам першій, другій статті 126, частині першій статті 129 Конституції України.

Конституційний Суд України, перевіряючи конституційність цих положень Закону, виходить з того, що гарантії самостійності судів та незалежності і недоторканності суддів як носіїв судової влади визначені у статтях 6, 126, 129 Основного Закону України, згідно з якими державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову; судді при здійсненні правосуддя незалежні і підкоряються лише закону, а вплив на них у будь-який спосіб забороняється; незалежність і недоторканність суддів гарантуються Конституцією і законами України.

Відповідно до правової позиції Конституційного Суду України, викладеної у пункті 2 резолютивної частини Рішення від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004 у справі про незалежність суддів як складову їхнього статусу, «положення частини другої статті 126 Конституції України «вплив на суддів у будь-який спосіб забороняється» треба розуміти як забезпечення незалежності суддів у зв'язку із здійсненням ними правосуддя, а також як заборону щодо суддів будь-яких дій незалежно від форми їх прояву з боку державних органів, установ та організацій, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, фізичних та юридичних осіб з метою перешкодити виконанню суддями професійних обов'язків або схилити їх до винесення неправосудного рішення тощо».

Відсутність дослівного відтворення частини другої статті 126 Основного Закону України в положеннях частини першої статті 6, частини першої статті 47 Закону не суперечить зазначеному припису Конституції України, в якому під словосполученням «у будь-який спосіб» законодавець об'єднав усі можливі способи впливу на суддів, що в повній мірі відповідає наведеній правовій позиції Конституційного Суду України. Цими положеннями Закону лише конкретизовані форми неприпустимого впливу на суд під час здійснення правосуддя. Уточнене формулювання у Законі конституційного принципу незалежності судів та суддів не є його звуженням, тому що вказана норма застосовується у системному зв'язку з положеннями частини другої статті 126 Конституції України з урахуванням верховенства конституційних норм і принципу їх прямої дії.

Стосовно твердження суб'єкта права на конституційне подання, що оспорувані положення Закону щодо незалежності суддів від незаконного впливу допускають можливість вчинення законного впливу, Конституційний Суд України дійшов висновку про його безпідставність, оскільки відповідно до частини другої статті 126 Конституції України забороняється вплив на суддів у будь-який спосіб.

Отже, положення частини першої статті 6, частини першої статті 47 Закону щодо незалежності судів та суддів від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання не суперечать Конституції України.

3.2. У частині другій статті 39 Закону встановлено, що суддею Верховного Суду України може бути особа, яка має стаж роботи на посаді судді не менше п'ятнадцяти років або суддя Конституційного Суду України.

Народні депутати України стверджують, що у зазначеній нормі Закону передбачено можливість особи одночасно обіймати посади судді Верховного Суду України та судді Конституційного Суду України, чим порушено приписи частини другої статті 127, статті 149 Конституції України щодо заборони професійним суддям обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої.

На думку Конституційного Суду України, визначені Законом кваліфікаційні вимоги до особи, що дають право претендувати на обрання суддею Верховного Суду України, — наявність п'ятнадцятирічного стажу роботи на посаді судді у системі судів загальної юрисдикції або статус судді Конституційного Суду України, узгоджуються з частиною п'ятою статті 127 Конституції України, за якою додат-

кові вимоги до окремих категорій суддів щодо стажу, віку та їх професійного рівня встановлюються законом.

Конституційний Суд України, оцінюючи конституційність цього положення Закону, враховує правову позицію, викладену в його Рішенні від 5 квітня 2011 року № 3-рп/2011 у справі про стаж для зайняття посади судді в апеляційних, вищих спеціалізованих судах та Верховному Суді України, згідно з якою «встановлення додаткових кваліфікаційних вимог щодо стажу для окремих категорій суддів не позбавляє рівних можливостей доступу до посади судді в апеляційних, вищих спеціалізованих судах та Верховному Суді України усіх, хто відповідає зазначеним вимогам. Таке регулювання узгоджується з приписами статей 21, 22, 24 Конституції України» (абзац шостий пункту 4 мотивувальної частини).

З системного аналізу наведених норм випливає, що частиною другою статті 39 Закону не передбачено сумісництво посад суддів Конституційного Суду України у Верховному Суді України, а розширено перелік підстав, що дають право претендувати на зайняття посади судді у найвищому судовому органі у системі судів загальної юрисдикції. За цим положенням Закону відпадає необхідність у наявності п'ятнадцятирічного стажу роботи на посаді судді для зайняття посади судді Верховного Суду України у разі рекомендації на цю посаду судді Конституційного Суду України після припинення ним повноважень у суді конституційної юрисдикції. Отже, оспорюване положення не суперечить частині другій статті 127, статті 149 Основного Закону України стосовно вимог щодо несумісності посад судді з іншими оплачуваними посадами, оскільки зазначена норма не може тлумачитися як така, що дає можливість одночасно займати посади судді Верховного Суду України і судді Конституційного Суду України.

Таким чином, вказане свідчить про відсутність ознак невідповідності Конституції України положення частини другої статті 39 Закону.

4. Народні депутати України також наголошують на неконституційності інших положень Закону, а саме: статті 51, яке стосується правового статусу суддів і не містить вимог до суддів спеціалізованих судів, передбачених у частині четвертій статті 127 Конституції України; частини четвертої статті 53, яким встановлено, що суддю за його заявою може бути відряджено для роботи у Вищій раді юстиції, Вищій кваліфікаційній комісії суддів України; частини першої статті 65, пункту 7 частини першої статті 66, частин третьої, четвертої, п'ятої статті 69, частини першої статті 70, пункту 6 частини першої статті 91 щодо необхідності проходження кандидатом на посаду судді спеціальної підготовки; частини першої статті 125, частини другої статті 127, якими визначено порядок обрання делегатів на з'їзд суддів України і обрання Ради суддів України з'їздом суддів України.

На думку суб'єкта права на конституційне подання, названі положення суперечать частині другій статті 8, частинам першій, другій статті 24, частині третій статті 127 Конституції України.

За Законом України «Про Конституційний Суд України» у конституційному поданні має зазначатися правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності правового акта або його окремих положень; предметом розгляду Конституційного Суду України може бути конституційне подання, в якому не тільки

стверджується про неконституційність законів, а й викладаються аргументи на підтвердження цього (пункт 4 частини другої статті 39, частина перша статті 71).

З аналізу конституційного подання вбачається, що правового обґрунтування тверджень щодо неконституційності оспорюваних положень Закону народні депутати України не навели. Отже, є підстави для припинення конституційного провадження у справі в цій частині згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

5. Суб'єкт права на конституційне подання також просить визнати неконституційними положення пунктів 5, 6 частини першої статті 66, частин першої, другої статті 69, пункту 1 частини першої статті 82, абзацу четвертого пункту 1 розділу XII «Прикінцеві положення» Закону, якими встановлено необхідність проходження кандидатом на посаду судді спеціальної підготовки при доборі на посаду судді в спеціальному навчальному закладі як умови для зайняття посади судді.

Під час розгляду справи Конституційним Судом України Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді» від 3 лютого 2011 року № 2982-VI, згідно з яким із пункту 5 частини першої статті 66 Закону виключено положення щодо проходження спеціальної підготовки «у спеціалізованому юридичному вищому навчальному закладі четвертого рівня акредитації», а також пункт 6 цієї статті, де передбачалося «направлення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України кандидатів на посаду судді після успішного проходження ними підготовки у спеціалізованому юридичному вищому навчальному закладі четвертого рівня акредитації для проходження спеціальної підготовки у Національній школі суддів України», а також у новій редакції викладено частини першу, другу статті 69, пункт 1 частини першої статті 82, абзац четвертий пункту 1 розділу XII «Прикінцеві положення» Закону, із яких виключено норми щодо необхідності проходження кандидатом на посаду судді спеціальної підготовки у спеціалізованому юридичному вищому навчальному закладі четвертого рівня акредитації. Отже, зазначені положення втратили чинність, що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі в цій частині згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

Виявлення таких підстав під час розгляду справи на пленарному засіданні зумовлює припинення конституційного провадження у справі в цій частині згідно з пунктом 1 § 51 Регламенту Конституційного Суду України.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 39, 45, 51, 61, 63, 65, 70, 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», пунктом 1 § 51 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. Визнати такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), положення Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453–VI, а саме:

— частини першої статті 6, за яким, здійснюючи правосуддя, суди є незалежними від будь-якого незаконного впливу;

— частини першої статті 47, яке передбачає, що суддя у своїй діяльності є незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання;

— частини другої статті 39, яким встановлено, що суддею Верховного Суду України може бути суддя Конституційного Суду України.

2. Припинити конституційне провадження у справі щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453–VI, а саме:

— статті 51, яке стосується правового статусу суддів і не містить вимог до суддів спеціалізованих судів; частини четвертої статті 53, яким передбачено можливість відрядження судді для роботи у Вищій раді юстиції, Вищій кваліфікаційній комісії суддів України; частини першої статті 65, пункту 7 частини першої статті 66, частин третьої, четвертої, п'ятої статті 69, частини першої статті 70, пункту 6 частини першої статті 91 щодо необхідності проходження кандидатами на посаду судді спеціальної підготовки; частини першої статті 125, частини другої статті 127, якими визначено порядок обрання делегатів на з'їзд суддів України та обрання Ради суддів України з'їздом суддів України, на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України»;

— пунктів 5, 6 частини першої статті 66, частин першої, другої статті 69, пункту 1 частини першої статті 82, абзацу четвертого пункту 1 розділу XII «Прикінцеві положення» щодо необхідності проходження кандидатом на посаду судді спеціальної підготовки у спеціалізованому юридичному вищому навчальному закладі четвертого рівня акредитації на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine dated July 12, 2011 No. 8-rp/2011 upon the constitutional petition of 54 People's Deputies of Ukraine concerning conformity with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of some provisions of the Law of Ukraine «On the Judiciary and Status of Judges»*

Subject of the right to constitutional petition — 54 People's Deputies of Ukraine — applied to the Constitutional Court of Ukraine with a petition to recognise as non-conforming with the Constitution of Ukraine (unconstitutional) separate provisions of the Law of Ukraine «On the Judiciary and Status of Judges» dated July 7, 2010 No. 2453-VI (hereinafter referred to as «the Law»).

According to Article 6.1 of the Law courts in the administration of justice are free from any illegal influence and pursuant to Article 47.1 a judge in his or her activities is free from any illegal influence, pressure and interference. According to the People's Deputies of Ukraine, these provisions allow legal interference, influence or pressure on the judiciary executed by a judge which contravenes Articles 6, 8.2, 126.1, 126.2, 129.1 of the Constitution of Ukraine.

Examining the issue of constitutionality of these provisions of the Law, the Constitutional Court of Ukraine proceeds from the fact that guarantees of independence of courts and independence and immunity of judges as bearers of the judicial power are determined in Articles 6, 126, 129 of the Fundamental Law of Ukraine, according to which state power in Ukraine is exercised on the principles of its division into legislative, executive and judicial power; in the administration of justice, judges are independent and subject only to the law; influencing judges in any manner is prohibited; the independence and immunity of judges are guaranteed by the Constitution and the laws of Ukraine.

According to the legal position of the Constitutional Court of Ukraine stated in item 2 of the resolute part of the Decision dated December 1, 2004 No. 19-rp/2004 in the case concerning the independence of judges as a component of their status, «the provisions of Article 126.2 of the Constitution of Ukraine «influencing judges in any manner is prohibited» shall be understood as ensuring independence of judges in view of administration of justice by them as well as prohibition of any actions regardless of their form on the part state bodies, institutions and organizations, bodies of local self-government, their officials and officers, individuals and legal persons concerning judges with the purpose of preventing them from executing their professional duties or enforcing them to adopt an illegal decision etc».

Absence of a literal reflection of Article 126.2 of the Fundamental Law of Ukraine in the provisions of Articles 6.1, 47.1 of the Law does not contravene the mentioned provision of the Constitution of Ukraine in which the legislator combined all possible ways of influence on judges in the word combination «in any manner» which fully complies with the mentioned legal position of the Constitutional Court of Ukraine. These provisions of the Law just concretise the forms of unacceptable influence on court in the administration of justice. Specified wording of the constitutional principle of independence of courts and judges in the Law does not diminish its sense since the mentioned norm is applied in the system connection with the provisions of Article 126.2 of the Constitution of Ukraine with account of the supremacy of the constitutional norms and principle of their direct effect.

Regarding the argument of the subject of the right to constitutional petition that the disputed provisions of the Law concerning independence of judges from illegal influence allow the possibility to exert legitimate influence the Constitutional Court of Ukraine concluded that it has no grounds since under Article 126.2 of the Constitution of Ukraine influencing judges in any manner is prohibited.

Thus, the provisions of Articles 6.1, 47.1 of the Law concerning the independence of courts and judges from any illegal influence, pressure or interference do not contravene the Constitution of Ukraine.

Article 39.2 of the Law provides that a judge of the Supreme Court of Ukraine may be any person who has a record of serving as a judge no less than fifteen years or is a judge of the Constitutional Court of Ukraine.

The Constitutional Court of Ukraine deems that the qualification criteria defined by the Law comply with Article 127.5 of the Constitution of Ukraine according to which additional requirements for certain categories of judges in terms of professional experience, age and their professional level are established by law.

The Constitutional Court of Ukraine takes into consideration the legal position stated in its Decision dated April 5, 2011 No. 3-rp/2011 in the case on the term of service for taking office of the judge at courts of appeal, high specialised courts and the Supreme Court of Ukraine, according to which «the establishment of additional qualification requirements related to term of service for some categories of judges does not deprive of possibilities of access to office of a judge at courts of appeal, high specialised court and the Supreme Court of Ukraine for everyone who meets the abovementioned requirements. Such regulation is in conformity with the provisions of Articles 21, 22, 24 of the Constitution of Ukraine» (paragraph 6 item 4 of the motivation part).

It proceeds from the system analysis of the mentioned norms that Article 39.2 of the Law does not envisage compatibility of offices of judges of the Constitutional Court of Ukraine at the Supreme Court of Ukraine, but expands the list of grounds which give a right to hold office of judge in the highest judicial body in the system of courts of general jurisdiction. Pursuant to this provision of the Law if the nominee for this position is a judge of the Constitutional Court of Ukraine who terminated his or her authorities in the court of the constitutional jurisdiction there is no requirement of fifteen-year term of service as a judge in order to take office of judge of the Supreme Court of Ukraine. Thus, the disputed provision does not contravene Articles 127.2, 149 of the Fundamental Law of Ukraine concerning requirements related to incompatibility of the office of a judge with other paid positions since this norm may not be interpreted as such that allows to hold simultaneously offices of a judge of the Supreme Court of Ukraine and that of the Constitutional Court of Ukraine.

Hence, the abovementioned proves conformity of Article 39.2 of the Law with the Constitution of Ukraine.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held:

1. To recognise as conforming with the Constitution of Ukraine (constitutional) the provisions of the Law of Ukraine «On the Judiciary and Status of Judges» dated July 7, 2010 No. 2453-VI, in particular:

- Article 6.1 according to which courts in the administration of justice are free from any illegal influence;
- Article 47.1 which envisages that judge in his or her activities is free from any illegal influence, pressure and interference;
- Articles 39.2 which provides that judge of the Constitutional Court of Ukraine may hold office of judge of the Supreme Court of Ukraine.

2. To terminate the constitutional proceedings in the case in the other part of the petition on the basis of items 2, 3 of Article 45 of the Law of Ukraine «On the Constitutional Court of Ukraine» (failure of the constitutional petition to meet the requirements envisaged by the Constitution of Ukraine and this Law; the Constitutional Court of Ukraine has no jurisdiction over issues raised in the constitutional petition).